

Niko - på väg mot stjärnorna

Renkalven Niko ger sig ut för att söka efter sin pappa, en av jultomtens flygande renar. Med på vandrigen är hans vän, ekorren Julius. En flock vargar har också tänkt sig till jultomtens fjäll, och det dröjer inte länge innan deras vägar korsas. Strapatserna blir många och vargarna är dem hela tiden hack i häl. Det efterläng-tade mötet med pappan blir dock inte som Niko tänkt sig, och han inser att ibland finns det man söker på väldigt nära håll.

En film om att söka sin identitet, om vikten av att tro på sig själv och betydelsen av nära vänner.

Rekommenderad från åk 1

EN FILMHANDLEDNING AV
AGNETA DANIELSSON

Handling

Det dundrar till uppe på vinterhimlen. Jultomtens flygande renar stormar fram i full fart genom luften. Den lille renkalven Niko följer dem förtjust med blicken och gör egna små krumsprång på marken. På hans huvud sitter den flygande ekorren Julius, hans vän och ständige följeslagare. Nikos pappa är enligt mamman en av tom-

tens renar och det sporrar Niko i hans försök att själv kunna flyga. En dag vill han kunna flyga sida vid sida med sin pappa. Att de andra kalvarna retas och tycker att Nikos tafatta försök mest liknar en hönas flaxande tar han med ro. Istället koncentrerar han sig på sitt idoga men ganska så fruktlösa tränande.

Den bästa platsen för att träna flygning är Renhornsbacken, men hjordens ledare deklarerar att det är strängt förbjudet att gå dit. Risker finns att vargarna i så fall hittar deras undangömda och säkra plats i Mossdalen. Men Niko och hans kompis Saga trotsar förbudet och beger sig kavat iväg. Julius följer också efter och tur är det. För det dröjer inte länge förrän två vargar får vittring på de små kalvarna och tack vare Julius attack mot de glupska djuren kan Niko och Saga springa hem och varna de andra renarna. Men vargarna är dem hack i häl och hela hjorden tvingas lämna dalen.

Kommentarerna om Nikos oförstånd, hans idiotiska påhitt att flygträna och hans idéer om att pappan är en av de flygande renarna är många och hårda. När Saga förbjuds att leka med honom tycker han att måttet är rågat. Han vänder om, lämnar hjorden och beslutar sig istället för att söka efter sin far. Eftersom hjorden måste hålla ihop kan mamman inte följa efter, men Julius tar det som sin uppgift att föra honom tillbaka.

Niko är dock en målmedveten unge, så trots Julius försök att sätta hårt mot hårt så blir det ändå Nikos mål som blir det gemensamma. De ska till jultomtens fjäll, där Niko ska fira jul med sin pappa. Att ingen av dem vet var tomtens fjäll ligger avskräcker inte.

Också vargarna planerar ett besök hos jultomten, men till skillnad mot Niko och Julius har de inga tankar på något umgänge med renarna. Istället tänker de äta upp dem för att få deras magiska krafter och på så vis bli tomtens flygande vargar. Nästa steg i deras plan är att äta upp själva tomten. När vargarna tänker på vad som kommer att hända alla de förväntansfulla barn som väntar på sina julkappar blir de alldeles ystra av förtjusning.

Det dröjer inte länge förrän deras vägar korsas. Niko och Julius har innan dess stiftat bekantskap med den världsvana vesslan Wilma, en av få som vet var tomten bor. Tillsammans utkämpar de tre den ena strapatsen efter den andra, ständigt med vargarna efter sig. Utan deras samarbete hade det aldrig fungerat. Vare sig ylande vargar, forsende vatten, raserade broar eller andra utmaningar stoppar det tre vännerna och de strävar mot den stundande träffen med Nikos far.

Men det efterlängttade mötet med pappan blir inte som Niko tänkt sig. De flygande renarna visar sig vara en grupp självupptagna individer, som speglar sig i varandra för att se sin egen förträfflighet. Ingen av dem tror sig vara pappa till Niko. För att se om någon av dem trots allt är hans far ska Niko genomgå flygprovet. Men när han slänger sig ut över det bråddjupa stupet blir han plötsligt rädd och störtar handlöst. En av renarna fångar upp honom. Niko är förkrossad och konstaterar bittert att ingen av de flygande renarna alltså är hans pappa, utan att han måste vara en vanlig fegis, precis som han själv.

Vargarna har under tiden lyckats ta sig förbi alla de fällor som gillrats utanför tomtens boning och de störtar sig nu lystet fram för att få sig ett skrovsmål. De tidigare så barska renarna är alldeles paralyserade av fasa och de ser hur Niko jagas upp i ett träd av en av vargarna. Själva kan de inte röra sig ur fläcken. Det blir Julius och Wilma som genom att ifrågasätta deras mod lyckas få liv i deras skräckslagna lemmar. Precis när Niko är på väg att hamna i vargens gap räddas han av de flygande renarna. Han fångas upp i tomtens släde, men också vargen lyckas kravla sig ombord. Den ständigt närvarande Julius lossar en sprint i släden och genom detta virvlar vargen iväg mot sitt oundvikliga slut. Men i sitt fall sliter han med den lille ekorren och han ska just sluka honom när Niko häver sig efter. Rasande räddar han sin vän ur vargens klor och han upptäcker då att han faktiskt flyger. Med detta som bevis inser renarna att en av dem är far till den lille, och vid närmare eftertanke är det också en av dem som erinrar sig den trevliga åktur som så småningom resulterade i lille Niko.

Efter att resterande vargar nesligen jagats på flykten får Niko hjälpa till att dra jultomtens släde över himlen. Han är stolt. Julius återvänder till hjorden för att berätta om Nikos nya liv, men han gör det med sorg. Niko har varit som en son för honom. Då skakar det till över trädtopparna och tomtens ekipage gör en elegant landning framför de förvånade renarna. Jultomtens renar bugar för

Julius och utnämner honom för sitt mod som de flygande renarnas hedersmedlem. Niko säger att han vill stanna i hjorden, hos sin mamma, Julius och Saga. Sin biologiska pappa kan han besöka efter julen, då kan de träna på flygning.

Niko har hela tiden letat efter sin pappa, men under resans gång har han förstått att han faktiskt alltid funnits vid hans sida. Julius har fungerat som hans pappa, den som väglett, uppmuntrat och satt gränser. Därför är det i hjorden han hör hemma. Och de andra renarna inser plötsligt att Nikos egenskaper är en fantastisk tillgång för dem alla. Med en flygande ekorre och en flygande ren på spaning kommer de alltid att ha koll på inte bara på det bästa betet utan också på eventuella lömskt lurande vargar.

Vem är jag egentligen?

Att veta vem man är och vad man kan är viktigt för alla. För Niko, som aldrig träffat sin pappa, upptar tankarna på honom en stor del av hans tid. Att mamman säger att han är en av de mytomspunna flygande renarna skapar både frågor och förhoppningar. Om och om igen vill han höra berättelsen om den underbara flygtur mamman gjorde tillsammans med pappan. Niko gör sig en egen bild av honom och drömmer om allt de ska göra tillsammans.

Han pendlar mellan självförtroende och modstulenheter. I sin strävan att bli lik sin pappa kämpar han oförtutet på med sin flygträning. De skutt han tar visar inte direkt på några anlag för att flyga, men det dämpar inte hans entusiasm. "Jag flög nästan, Julius", konstaterar han nöjt. Och ekorren finns hela tiden med och stöttar och pratar om vikten av att tro på sig själv. Att de andra kalvarna retas berör honom inte nämnvärt och god hjälp har han förstås av Julius som ser till att han fokuserar sig på rätt saker. "Upp med hakan och ignorera", är hans stående råd hur man hanterar retstickor. Men andra gånger är Niko betydligt mer dämpad. Efter det misslyckade flygprovet hos jultomten är han övertygad om att hans okända pappa är en fegis, precis så som han upplever sig själv. Att han klarat utmaningarna att ta sig hela vägen till tomtens fjäll kan han inte alls se i det ögonblicket.

Nikos identitetsskapande handlar också om att frigöra sig från mamman och hjorden. I frigörelsen ingår att testa gränser. Att Niko därför ignorerar förbudet mot att gå till Renhornsbacken är bara följdriktigt. En del vuxna skulle absolut beteckna hans beteende som trots, andra skulle se det som en del i utvecklingen och ett sätt för honom att flytta fram sina positioner. Alla håller nämligen inte med om beskrivningen av "trotsiga barn". Familjeterapeuten Jesper Juul exempelvis vänder på begreppet. Han menar att när barn börjar frigöra sig reagerar föräldrarna med att bli trotsiga och vägrar ge barnen det utrymme de behöver. Han säger att "begreppet trotsålder är typiskt för maktthavares beskrivning av besvärliga undersåtar".

Barn som inte lyssnar på vuxnas förmaningar har vi sett förr, både i verkligheten och på film. En annan figur, inte helt olik Niko, är lejonungen Simba i "Lejonkungen". Simbas pappa visar honom hela det rike som han härskar över, och allt som ligger tillgängligt för den lille. Men ett område är förbjudet, nämligen det som ligger i skugga.

Dit får han aldrig gå. Precis som Niko och Saga motsätter sig sitt förbud lyckas också Simba locka med sin bästa kompis Nala just till detta ställe. Och i båda filmerna är denna gränsöverträdelse början till en katastrof för den egna gruppen. Den leder också till att Niko och Simba lämnar sina hem. När de så småningom återvänder visar det sig att deras egenskaper och erfarenheter blir till nytta för hjorden och flocken. De har funnit sin identitet.

- Varför tror ni att de andra renkalvarna håller på och retar Niko? Hur tror ni att det känns för honom när de inte tror att hans pappa är en av de flygande renarna? Tycker ni att Julius har rätt när han säger att man ska strunta i dem som retas? Tror ni att det är lätt att inte lyssna på retstickorna? Hur skulle ni göra om ni skulle bli retade så som Niko blir?
- Renhjordens ledare säger till Niko att han inte får gå till Renhornsbacken. Ändå gör han det. Tycker ni att han skulle ha gjort som renen sa, och stannat kvar i Mossdalen? Hur tyckte ni att det kändes när han och Saga smet iväg dit, fast de inte fick? Hur tror ni det kändes för Niko efteråt, när hela hjorden jagades bort från Mossdalen? Varför tror ni så?
- Har era föräldrar någon gång sagt att ni absolut inte får gå till vissa ställen? Vad är det för ställen i så fall? Varför tror ni att de inte vill att ni ska gå dit?

Att tro på sig själv

"Tro på dig själv", säger Julius till Niko. Han skulle kunna vara hämtad direkt från idrottens värld. Där har man länge arbetat med mental träning och man vet att de mentala förberedelserna har betydelse för resultaten. Man vet också att träning handlar om framtidsbilder, inte tidigare prestationer. Genom att integrera fysisk och mental träning når man resultat. Julius budskap till Niko är att han kan och att han har förmågan att lära sig. Det är när Niko tvivlar på sig själv som alla försök misslyckas. När det på slutet verkligen gäller tvekar han inte en

sekund på sin flygförmåga. Då klarar han också det som han, både fysiskt och i tanken, så länge tränat för.

Också Wilma kommer att spela en stor roll för Niko. Julius har ju alltid funnits vid hans sida men när de kommer ut i vida fjällvärlden blir han emellanåt desorienterad. De råd som Julius kunnat ge hemmavid visar sig inte alltid lika bra i en ny miljö. Vesslan däremot har inte bara stenkoll på alla väderstreck utan har också förmågan att läsa naturens tecken. Dessutom är hon en av de få som vet var tomtens egentligen håller hus. Den självständiga och världsvana Wilma och den varmhjärtade Julius ger precis det stöd som behövs för att Niko så småningom ska kunna stå på egna ben. Deras olika personligheter och erfarenheter kompletterar varandra och på så vis kan de slutligen nå sitt mål.

- När man ska lära sig något nytt är det viktigt att man tror att man kommer att klara det. "Tro på dig själv", sa Julius ofta till Niko när han flygtränade. Kan ni komma på någon gång när ni lärt er något nytt, som att cykla, simma eller åka skridskor till exempel, och hur ni tänkte då. Trodde ni att ni skulle klara av det? Var det någon gång som det kändes att det inte skulle gå bra? Vad hände då, i så fall? Hur känns det när man lärt sig något nytt, som var ganska svårt att lära sig?
- Det finns ett ordspråk som säger att "ensam är stark". Vad tror ni att det betyder? Tror ni att Niko skulle ha kommit till jultomtens boning om han hade varit ensam? Varför tror ni så?

Jagad av vargar

De vargar vi möter i sagor och sägner utgör ofta en fara. Rödluvan och vargen, Peter och vargen och de tre små grisarna och Stora Stygga Vargen är bara några exempel. Ett tu tre så kan de oförsiktiga slukas. Men det finns också berättelser om utsatta barn som uppfostras av vargar, kanske med inspiration från den romerska säggen om varginnan som gav Romulus och Remus di. Någon sådan omsorg skulle knappast Svartvargen fundera över. Han är

istället besatt av att skaffa sig makt och därigenom ständigt tillgång till mat.

När den välfriserade pudeln Effie förirrar sig från sin slalomåkande husse och av en slump hamnar hos vargarna börjar en händelseutveckling som är svår att kontrollera. Genom hennes kommentarer om tomten börjar Svartvargen att smida planer på att utplåna honom. Plötsligt är hon gisslan hos de blodtörstiga vargarna. Men Effie är inte den som enbart trippar efter den robotlika flocken, utan hon ifrågasätter och upprörs. Som den sällskapshund hon är, med erfarenhet av att stå i centrum, för hon in ett nytt tankesätt bland vargarna. Hennes empati gör att åtminstone vargen Spjut lyssnar på hennes prat och börjar ifrågasätta sin egen livsstil. Han har redan tidigare visat sig vara öppen för alternativa idéer. I början av filmen lanserar han idén att äta mossor, istället för att gå via det arbetskrävande mellanledet renar. Hans förslag vinner knappast gehör och hans plats längst ner i rangskalan är definitivt säkrad.

Svartvargen styr genom skräck och det gör de andra vargarna till lismande djur, osäkra på sin roll i gruppen. Det passar det diktatoriska ledarsättet bra. Om det finns likheter mellan Niko och Simba kan man också dra paralleller mellan Svartvargen och lejonet Scar, i "Lejonkungen". Scar är den misslyckade brodern till den regerande kungen Mufasa. Genom att liera sig med arvfjenderna hyenorna och genom att lova dem mat och en högre position i makthierarkin kan han förgöra sin bror, förvisa sin brorson och själv bli kung. Att konsekvenserna blir förödande för riket är honom totalt ovidkommande. Det väsentliga är makten. Att vara populär är inte högprioriterat.

Svartvargen tänker med upphetsning på den makt han

kan få genom att äta upp jultomten. Att en spinkig renkalv ska sätta käppar i hjulet är inte tänkbart. "Grabben måste röjas ut vägen", konstaterar han. "Döda honom", är Scars order till de vimsiga och impulsiva hyenorna, men tack vare deras bristande koncentration undkommer Simba det ödet.

Svartvargens och Scars syn på sig själva är som hämtade ur Machiavellis bok "Fursten". I den för han fram hur en stat ska styras, och han menar att fursten hänsynslöst ska hävda sin och statens makt utan att bry sig om vilka medel som används. Moralen måste offras för statsnyttan. Att jultomten utplånas, eller att det blomstrande lejonriket förvandlas till en utarmad öken är ovidkommande.

- Vad vet ni egentligen om vargar? På biblioteket finns många faktaböcker om vargar. Skriv upp det som ni tycker är viktigt. Stämmer det som står i faktaböckerna med hur vargar är i filmer och sagor? Vargför tror ni att vargen där så ofta får vara den som är elak?

- Vargen är ett typiskt flockdjur, som trivs bäst tillsammans med andra vargar. I flocken finns alltid en inbördes rangordning, så det blir sällan slagsmål om maten. Oftast finns det två ledarvargar, en hona och en hane, och det paret bestämmer över de andra. Det är bara de som får para sig och få valpar. Men i den här filmen är det bara en ledare, Svartvargen. Kan ni beskriva hur han är? Vargför tror ni att det är han som bestämmer hela tiden? Tror ni att alla tycker lika som han? Vargför tror ni så?

- Effie är helt annorlunda än Svartvargen. Beskriv hur hon är. Hur ser hon ut? Hur tänker hon? Vad tror ni att hon tycker om vargarnas sätt att leva? Ibland säger hon

saker till Svartvargen som de andra vargarna nog inte skulle våga säga. Tycker ni det är modigt att säga vad man tycker, eller är det dumt och farligt? Varför tycker ni så?

Vem är en pappa?

Nikos förväntningar på sin biologiska pappa är stora. Julius och Wilma är rädda för att han kommer att bli besviken när han äntligen får träffa sin far. De varnar honom för att folk inte alltid är som man tror. Idoler kan vara som alla andra, menar Wilma.

Att renarna utseendemässigt motsvarar Nikos förväntningar är inte förvånande. När han sett dem flyga över himlen har han noterat deras välbyggda muskulösa kroppar och den energi och självsäkerhet de utstrålar. Att de mentalt inte är lika välutvecklade kan han inte veta. Reflekterande är de minst av allt och varningarna om vargarnas intrång avfärdar de snabbt. I sin självupptagenhet ser de sig som oumbärliga och att deras existens kan vara hotad kan de över huvud taget inte tänka sig. Istället svingar de en bågare på krogen, rapar belåtet och skandrar sina ramsor. När vargarna ändå tar sig in på tomtens område finns ingenting av renarnas handlingskraft kvar. Stela av skräck ser de hur vargarna hotar att förgöra dem alla. De enda som kämpar emot är Niko, Julius och Wilma. Först när Niko är på väg att ätas upp av Svartvargen lyckas ekorren och vesslan få liv i de paralyserade renarna och de kan börja agera som man kan förvänta sig av dem. När de ser Nikos flygförmåga inser de också att hans påstående om att en av dem är pappan faktiskt måste vara sant.

Att Niko ärvt sin förmåga att flyga från sin pappa är helt klart. Men Niko inser till slut att papparollen innebär mycket mer än gener. Att vara pappa handlar också om att vara närvarande och att ge allt känslomässigt. Precis som Julius har gjort. Det är honom som Niko betraktar som pappa. Sin biologiska pappa kommer han att lära känna så småningom. Det får ta sin tid.

- När Niko misslyckas med flygprovet säger han besviket att han är en fegis. Vad menar han med det? Tycker ni det stämmer? Hur tycker ni att Niko är? Vad är en fegis egentligen? Vad är skillnaden mellan att vara feg och att vara modig? Tycker ni att någon i filmen var modig?

- Julius är inte imponerad av de flygande renarna när de först träffar dem. Tvärtom. Ett gäng omogna viktigpettrar, tycker han. Vad tror ni han menar med det? Vad är en viktigpetter?

- På slutet säger Niko att han letat efter sin pappa, men att han nu förstår att han fanns tillsammans med honom hela tiden. Det är Julius som är hans pappa. Ändå vet vi att en av de flygande renarna är hans pappa. Vad är egentligen en pappa? Hur tycker ni att en bra pappa ska vara? Vad är det bästa med en pappa?

Produktionsuppgifter

Finland, Tyskland, Danmark & Irland 2008

Originaltitel: Niko - lentäjän poika

Producent: Petteri Pasanen & Hannu Tuomainen

Manus: Hannu Tuomainen & Marteinn Thorisson

Regi: Michael Hegner & Kari Juusonen

Animation: Luca Bruno & Goro Fujita

Musik: Stephen McKeon

Klippning: Per Risager

Svenska röster

Niko - Axel Karlsson

Julius - Lars Dejert

Wilma - Sharon Dyall

Svartvargen - Adam Fietz

Effie - Elina Raeder

Spjut - Andreas Nilsson

Tekniska uppgifter

Längd: 83 minuter

Format: Vidfilm 1,85:1

Ljud: Dolby Digital

Censur: från 7 år

Svensk premiär: 7 november 2008

Distributör

Nordisk Film, Tegelvägen 80, 115 28 Stockholm tel 08-587 822 00, fax 08-587 822 53 www.nordiskfilm.com

Redaktion: Andreas Hoffsten, Barn & Ungdom, Svenska Filminstitutet, december 2008